

Oda Jenssen Finnanger

ASK i møte med utfordrende atferd hos personer med utviklingshemning

Forebyggende effekter ved ASK mot utfordrende atferd hos personer med utviklingshemning som har en redusert eller manglende taleevne

Bacheloroppgave i Bachelor i vernepleie

Veileder: Anne-Lise Lenes

Mai 2023

Oda Jenssen Finnanger

ASK i møte med utfordrende atferd hos personer med utviklingshemming

Forebyggende effekter ved ASK mot utfordrende atferd hos personer med utviklingshemming som har en redusert eller manglende taleevne

Bacheloroppgave i Bachelor i vernepleie
Veileder: Anne-Lise Lenes
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for medisin og helsevitenskap
Institutt for psykisk helse

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Innhold

1. Innledning.....	3
1.1 Begrunnelse for valg av tema.....	3
1.2 Avgrensning av tema	3
1.3Hensikt	3
1.4 Begrepsavklaring	3
1.5 Oppgavens disposisjon	4
2 Teori.....	4
2.1 Utviklingshemming og kommunikasjon.....	4
2.2 Selvbestemmelse og organisering av tjenester.....	5
2.3 Alternativ og supplerende kommunikasjon.....	5
2.4 Utfordrende atferd.....	6
3 Metode.....	7
3.1 Fremgangsmetode.....	8
3.2 Eksklusjon og inklusjonskriterier.....	9
3.3 Søkehistorikk.....	9
3.4 Artiklenes relevans.....	10
3.5 Litteraturmatrise	11
3.6 Tematabell.....	17
4 Resultat.....	17
4.1 Kommunikasjon og ASK.....	17
4.2 Selvbestemmelse.....	18
4.3 Miljø og sosiale aspekter.....	18
4.4 Livskvalitet	18
4.5 Utfordrende atferd.....	19
5 Diskusjon.....	19
5.1 Bedre kommunikasjonsevner.....	19
5.2 Økt selvstendighet.....	20
5.3 Bedre sosiale relasjoner.....	20
5.4 Økt deltakelse i samfunnet.....	21
6 Konklusjon	22
7 Referanseliste	22

Sammendrag:

Denne bacheloroppgaven tar for seg ASK og kommunikasjon hos personer med psykisk utviklingshemming som har en redusert eller manglende taleevne. Det er en økt forekomst av utfordrende atferd hos denne gruppen. Hensikten med oppgaver er å belyse hvordan alternativ- og supplerende kommunikasjon vil kunne ha en effekt på denne forekomsten. Hvordan det å fremme og videre utvikle evnen til å utfolde seg uansett forutsetninger ser ut til å være gunstig sett mot det komplekse årsaksforholdet til utfordrende atferd.

Abstract:

This bachelor's thesis focuses on Augmentative and Alternative Communication (AAC) and communication in individuals with intellectual disabilities who have reduced or no expressive language. There is an increased prevalence of challenging behavior in this group. The purpose of this thesis is to shed light on how AAC can have an effect on this prevalence. It explores how promoting and further developing the ability to express oneself, regardless of one's diagnosis, appears to be beneficial in relation to the complex causal factors of challenging behavior.

1. Innledning

1.1 Begrunnelse for valg av tema

I min første praksisperiode i vernepleien fikk jeg mulighet til å tilbringe en uke sammen med en ASK-gruppe på et dagtilbud. Gruppen besto av en rekke ulike personer som har behov for oppfølging i forhold til sin kommunikasjon. Disse personene har enten en redusert eller manglende taleevne, og benytter seg av alternativ og supplerende kommunikasjon for å kunne uttrykke og gjøre seg forstått.

ASK-gruppen startet dagene med et ASK-møte. Møtet blir ledet av en møteleder som gruppen selv valgte, med veiledning fra personalet. Møteleder gir så ordet til en etter en som får fortelle det de har på hjertet den dagen. Alt fra å fortelle om noe som skjedde i helgen, til hva den personen skal spise til middag den dagen ble formidlet. Med denne etablerte tilliten og åpenheten mellom tjenestemottakerne og tjenesteytere hos ASK-gruppen, skapes en åpen kommunikasjon og en anerkjennelse av ulikhet. Jeg fikk virkelig erfare og observere hvordan gruppen kom inn på morgenen, fulle av energi og engasjement. Etter det var deres tur til å fortelle landet de gradvis og kunne slappe av. Det var tydelig hvor viktig det var for de å bli sett og forstått for det de selv ønsket å kommunisere. Gjennom alternativ og supplerende kommunikasjon får tjenestemottakerne mobiliserte egne ressurser, og tar mer kontroll over eget liv ved å få uttrykt seg. (FO, 2019, s. 4-5).

Med dette som forforståelse og grunnet vernepleiefaglig relevans ønsker jeg å finne svar på, hvordan ASK kan virke forebyggende og utfordrende atferd hos personer med utviklingshemming som har en redusert eller manglende taleevne.

1.2 Avgrensning av tema

En spesifisering av alder og grad av utviklingshemming i oppgaven ble vurdert som ugunstig, grunnet en for spesifikk populasjon hadde begrenset funn av relevant litteratur. Et begrenset funn av litteratur hadde kunne ført til en svakere stilte oppgave.

Kommunikasjon er svært omfattende og mange temaer har kommet opp under prosessen, av et ønske å holde seg konkret til problemstillingen ble ikke alle relevante tema inkludert eller gått i dybden på.

1.3 Hensikt

Denne litteraturstudien ønsker å se nærmere på ASK og tilrettelegging av kommunikasjon for personer med utviklingshemmede som har en redusert eller manglende taleevne. Fokuset blir rundt hvordan ASK kan ha en forebyggende effekt mot utfordrende atferd hos denne gruppen mennesker.

1.4 Begrepsavklaring

I løpende tekst kommer jeg til å henvise til personer med utviklingshemming, ikke personer med psykisk utviklingshemming selv om det er det begrepet som benyttes i ICD-10. Jeg kommer også til å bruke begrep som kommunikasjonsvansker og redusert eller manglende taleevne om hverandre, men det menes det samme.

Begreper som tjenesteyter og helsepersonell refereres til personer som yter helsehjelp til tjenestemottakere eller brukere. Tjenestemottakere eller brukere er de som mottar

helsehjelp. Bruken av disse begrepene går litt om hverandre, men variere grunnet tilpasning i forhold til sammenheng.

Livskvalitet viser seg å være et gjennomgående tema i artiklene, men er ikke noe jeg kommer til å trekke eksplisitt inn i teoridelen. Med livskvalitet menes det, som ordet selv antyder, kvalitet i livet i form av gode livsvilkår.

1.5 Oppgavens disposisjon

I dette kapitlet har oppgavens tema blitt gitt sammenheng. Da forforståelsen av undertegnende er blitt presentert samt annen grunnlag for valg av tema, en avgrensning er også lagt. Og begreper som kommer fram senere i oppgaven er avgrenset. I kapittel 2 vil teori som blir sett på som relevant i forhold til tema presentert. Videre i kapittel 3 vil forskningsmetoden og fremgangsmåte bli beskrevet, samt presentasjon og analyse av artikler gjennom litteraturmatriser og tematabell. Kapittel 4 tar for seg en tematisk sammenslåing av artiklene, hvor resultatet blir presentert grundigere. Diskusjon av dette resultatet opp mot teorien fra kapittel 2 drøftes i kapittel 5. I kapittel 6 vil oppgaven summeres opp i en konklusjon. Referanseliste kommer i siste kapittel, hvor alle referanser som ble brukt i oppgaven listes etter hverandre i alfabetisk rekkefølge.

2 Teori

2.1 Utviklingshemming og kommunikasjon

Psykisk utviklingshemming utfolder seg forskjellig fra individ til individ. Alle med diagnosen vil til en viss grad ha en nedsettelse i funksjonsnivå og trenge bistand. Selve ordlyden psykisk utviklingshemming har sitt opphav fra hemningene som oppstår i utviklingsperioden. I utviklingsperioden blir funksjonsnivå og evner hos disse individene ofte forsinket eller begrenset (Stadskleiv, 2018, s. 251). Språk er ofte en av disse evnene. Man hører ofte utsagn som «han har ikke språk». Det blir feil. Man har ekspressivt, reseptivt og pragmatisk språk, også er lesing, skriving, tegnspråk og andre former for ikke-verbal kommunikasjon også språk (Rohrer-Baumgartner & Urnes, 2018, s. 290 Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2013, s. 8). Det er viktig å se forskjellen mellom reseptivt og uttrykkende språk i møte med personer med utviklingshemming Et funksjonelt ekspressivt språk vil være gunstig i kommunikasjon. Kommunikasjon med omverden utvikler en som person, men også språket utvikles særlig i utviklingsperioden. Optimal språkutvikling skjer under gode forhold som i trygge sosiale relasjoner, hvor man føler seg akseptert og forstått, forutsigbare samhandlinger og lavt nivå av stress (Rohrer-Baumgartner & Urnes, 2018, s. 289). For personer med utviklingshemming vil deres kognitive vansker virke inn på slike sosiale samspill, og det kan være vanskelig for denne gruppen å bygge relasjoner. Grunnet nedsatt adaptiv fungering, dermed konseptuelle- og sosiale vansker, vil sosialt samspill være utfordrende for personer med utviklingshemming (Stadskleiv, 2018, s. 257). Sammensetningen av vanskene kan gi følelse av utenforskap, som vil være frustrerende (Rohrer-Baumgartner & Urnes, 2018, s. 289). Utfordringer generelt er vanskeligere for denne gruppen, da emosjonsregulering gjerne læres gjennom samvær med andre (NAKU, 2022, 0:57). Språk vil kunne understøtte regulering av både emosjoner og atferd (Rohrer-Baumgartner & Urnes, 2018, s. 289). Dermed kan sosialt samspill bli en vond sirkel hos personer med utviklingshemming, hvis de ikke får gunstig kommunikasjonsstøtte.

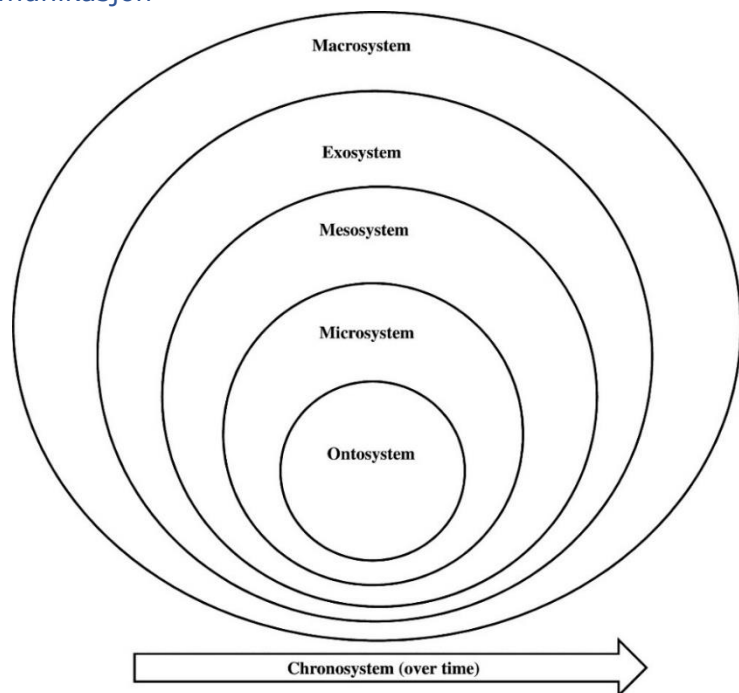
2.2 Selvbestemmelse og organisering av tjenester

Lovverket rundt virksomheter som yter helse- og omsorgstjenester blant annet til personer med utviklingshemming, stiller en del krav. Blant annet stiller loven krav til organisering av slike virksomheter, de skal organiseres slik at tjenesteyterne skal kunne overholde sine plikter (Helsepersonelloven, 1999, §16). Blant disse pliktene gjelder hvordan helsepersonell skal tilrettelegge for å fremme selvbestemmelse hos den enkelte, ved å la de påvirke og uttrykke seg slik de selv ønsker (St. Meld. nr. 8 (2022-2023), s. 20). For at personer med utviklingshemming og da ofte med kommunikasjonsvansker skal kunne få utfolde seg, vil en støtte rundt kommunikasjon være nødvendig. Her kommer organisering inn. For det må kunne tilrettelegges for ivaretagelse av selvbestemmelse, en tilrettelegging av helsehjelp i forhold til tjenestebrukens fysiske og psykiske integritet (Pasient- og brukerrettighetsloven, 1999, §4A-1). På samme måte som barn sine utviklingsmuligheter påvirkes av omgivelsene, kan det samme sies om personer med utviklingshemming. Bronfenbrenner presenterer sin utviklingsøkologiske modell, som beskriver et system av faktorer ved miljøet som vil påvirke individets utvikling (Bronfenbrenner, 1979 i Stadskleiv, 2018, s. 255). Familien, samfunnet, utdanningsmuligheter, helsetjenester og sosiale tjenester er noen av faktorene, men Bronfenbrenner inkluderer også mer større aspekt som kultur, sosialpolitikk og økonomi. I stortingsmeldingen trekkes det fram hvordan personer med utviklingshemming sine funksjonsnedsettelse, blir en begrensning for deres politiske innflytelse. En tilretteleggelse for å la de formidle sine interesser og uttrykke eventuelle bekymringer, vil sikre demokratiet, gruppens rettigheter og deltakelse på likt nivå (St. Meld. nr. 8 (2022-2023), s. 19).

2.3 Alternativ og supplerende kommunikasjon

I CRPD blir språk, lyd, taktil kommunikasjon og alternative- og supplerende kommunikasjonsformer definert som ulike former for kommunikasjon (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2013, s. 8). Alternativ- og supplerende kommunikasjon, ASK, er i all hovedsak et kommunikasjons hjelpemiddel med hensikt å styrke reseptivt språk samt stimulere ekspressivt språk (Ronski & Sevcik, 2005). Alle former for kommunikasjon, utenom tradisjonelle former som tale, kan sees på som ASK så lenge det hjelper en å kommunisere effektivt (St. Meld. nr. 8 (2022-2023), s. 74). ASK vil ofte være supplerende, men også som et permanent

alternativ for tale hos mange individer. De som bruker ASK som et supplement til redusert taleevne plasseres i støttespråkgruppen, som ofte brukes som støtte til taleevne med håp om å utvikle tale over tid. Utrykksmiddelgruppen derimot bruker ASK som et

Figur 1: Økologisk modell utviklet av Bronfenbrenner (1979, 1994, 1999); Bronfenbrenner and Morris (2006). Hentet fra <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jar.12555#>

alternativ til tale, da gapet mellom det reseptive og ekspressive språket er stort. Språkalternativgruppen har redusert reseptivt språk. Dermed bruker de ikke bare ASK for å uttrykke seg, men også for å forstå andre. (Stadskleiv, 2018, s. 259)

For å få godt nok utbytte av ASK vil det være nyttig å se på det som mer enn et hjelpemiddel, men mer som en del av personen selv. Personer med fungerende tale vil ofte ta sin taleevne forgitt, da den bare blir sett på som en naturlig del av seg selv. ASK burde sees på som en del av mennesket med redusert eller manglende taleevne, da ASK er deres taleevne. Ved bruk av Bronfenbrenner sin modell (Figur 1) kan man implementere ASK i alle systemene. I mikrosystem hvor familie og helsepersonell tilhører, vil det være viktig å implementere ASK i samhandlingen med individet selv. Videre ut i systemet i skole, jobb, sosiale tjenester og politisk deltakelse vil fokuset og synet på ASK som en del av individet være avgjørende for å ivareta integritet. Åpenhet i samfunnet, og forståelse samt annerkjennelse av ASK i sosiale strukturer og i politikken vil være grunnleggende for å sikre at ASK får innfridd sin hensikt. Samfunn og sosiopolitiske faktorer er i makrosystemet av modellen. Gjennom en helhetlig tilnærming og implementering av ASK i alle system vil effekten av ASK styrkes. Med å trekke fram faktorer som inkludering, fysisk tilrettelegging, et godt lærings- og språkmiljø for språklig utvikling, tidlig innsats, tverrfaglig samarbeid mellom helsetjenester, NAV og skole underbygger stortingsmeldingen synet på ASK som en del av selve individet (St. Meld. nr. 8 (2022-2023), s. 74). (Stadskleiv, 2018, s. 255)

2.4 Utfordrende atferd

Utfordrende atferd blir sett på som intens unormal atferd som gjentar seg, og går utover personen selv og/eller miljøet rundt (Emerson, 1995). Man kan si at det som definerer utfordrende atferd, er hva man ser på som normal atferd. Det at atferden blir sett på som utfordrende, kan sees i sammenheng med at atferden utfordrer helsepersonellet (Blunden & Allen, 1987). Eksempler på det som anses på som utfordrende atferd er destruktiv oppførsel, selvskading, upassende seksuell atferd eller sinneutbrudd. Det som går igjen er at atferden går utover seg selv, i form av å for eksempel gjøre noe som vil påvirke bruk av og tilgang til offentlige steder, eller går utover andre som ved å slå helsepersonell. (Emerson, 2001, s. 2-4; NAKU, 2022, 01:58).

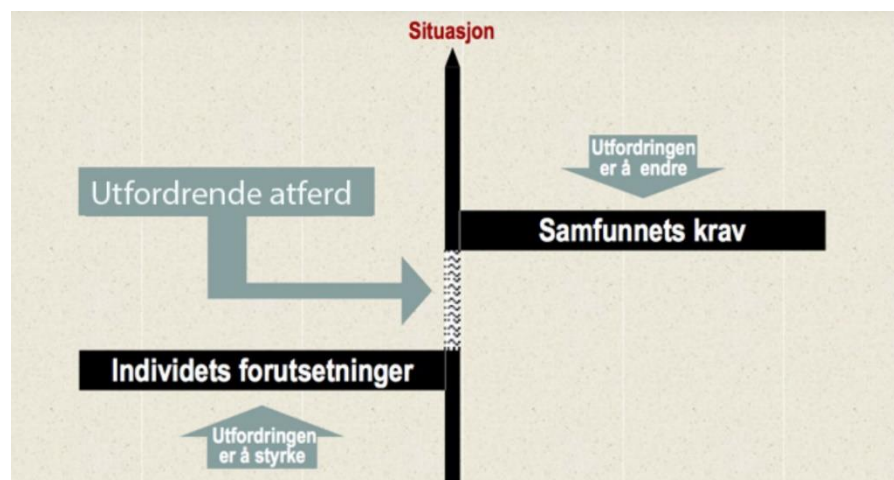
Utviklingshemming generelt sett gir økt forekomst i atferdsvansker, hele 20% utvikler atferdsvansker og 11% utvikler angst (Strømme & Diaseth, 2000; Emerson & Hatton, 2007). Det er også funnet sammenheng mellom reseptive- og/eller pragmatisk språkvansker hos barn og utvikling av psykiske vansker, denne sammenhengen er tydeligere enn ved kun ekspressive vansker. Isolert sett på ekspressive språkvansker ser man en sammenheng med utvikling av eksternaliseringens vansker. Barn som bare har talevansker opplever færrest psykiske plager (St. Clair, Pickles, Durkin & Conti-Ramsden, 2014). Det vil være viktig å ikke alltid se psykisk lidelse i korrelasjon med utfordrende atferd, selv om det ofte kan ha en sammenheng. Psykiske vansker kommer ikke alltid til å utarte seg slik at det setter individet selv, omgivelsene rundt eller andre personer i fare (Emerson, 2001, s. 4). (Stadskleiv, 2018, s. 257; Rohrer-Baumgartner & Urnes, 2018, s. 297)

Med atferd vil det ofte være et komplekst årsaksforhold, med både indre og ytre faktorer som spiller rolle. Årsaksforhold kan være en kombinasjon av blant annet smerte, sykdom, psykisk lidelse slik som for eksempel angst eller misforståelser i samspill med mennesker. Når man har redusert eller manglende evne til å kunne uttrykke hva som plager en, vil det ofte kunne resultere i spark eller slag, som et forsøk på å kommunisere (NAKU, 2022, 11:08). Det vil alltid være en underliggende grunn bak utfordrende atferd, det vil da være viktig å fokusere tiltakene mot denne underliggende grunnen. Som

Emerson påpeker kan utfordrende atferd korreleres med redusert livskvalitet, noe som er svært omfattende (Emerson, 2001, s. 10). Ved å brede ut synet på utfordrende atferd til noe som ikke bare gjelder individet, men miljøet rundt. Atferden kan ofte være et resultat av utfordringer i forhold til helsetjenestene. Gjennom å kartlegge og utelukke årsaker, holde faglig fokus i helsetjenestene rundt individet og drive forebyggende arbeid vil man kunne begrense utfordrende atferd og maksimere livskvaliteten til gruppen (Emerson, 2001, s. 4-5).

Personer med utviklingshemmede sine forutsetninger medfører at emosjonelle, sosiale og fysiske behov forblir udekket til tider (Urnes, 2018, s. 101). Disse udekte behovene kan føre til utfordrende atferd ved å se de i sammenheng med GAP-modellen (figur 2). Funksjonsnedsettelsene til denne gruppen mennesker møter ikke samfunnets krav til deres funksjoner, dette fører til et gap mellom forventinger og faktisk funksjon. I dette gapet oppstår utfordrende atferd, for det skaper ofte en frustrasjon hos individet. Da atferden kun kan være en respons til en «utfordrende» situasjon (Emerson, 2001, s. 3).

Utfordrende atferd kan bli sett på som et sosialt konstruert fenomen, ved å ta til betraktning hvordan eksterne faktorer påvirker. Slik som sosiale regler som styrer hva som blir sett på som normal atferd, uten tilrettelegging fra miljøet blir atferden

Figur 2: Gap-modell hentet fra: <https://naku.no/kunnskapsbanken/tvang-og-makt-utfordrende-atferd-og-%C3%A5rsak>

en mulighet for å utrykke seg, og fordommer fra

miljøet rundt fungeringen til personer med utviklingshemming (Emerson, 2001, s. 7). Som sagt i filmen til NAKU kan utfordrende atferd ofte være «et symptom på manglende evne til å kommunisere, eller til å påvirke omgivelsene sine» (2022, 13:00).

Med denne teoretiske grunnmuren er ønsket videre å kunne besvare, hvordan ASK kan virke forebyggende mot utfordrende atferd hos personer med utviklingshemming som har en redusert eller manglende taleevne?

3 Metode

For å belyse problemstillingen min har jeg benyttet litteraturstudie som metode. En litteraturstudie gir oversikt og forståelse over eksisterende kunnskap rundt temaet i ens problemstilling. Jeg har utført en systematisk litteraturstudie, noe som innebærer en sammenfatning av forskning og eksisterende kunnskap innenfor området av interesse. Gjennom studien skal jeg reorganisere og sammenfatte mine funn til et nytt materiale, som er logisk og samstemt. Hensikten er å vise til hvilken kunnskap som eksisterer og

ikke rundt temaet, og i konklusjon kommer jeg til å komme med forslag til videre forskning. (Thidemann, 2019, s. 54-78).

3.1 Fremgangsmetode

Som første ledd i min søkeprosess lagde jeg en konsepttabell. Tabellen tok utgangspunkt i PICO-skjema, men uten C for Comparison da min problemstilling ikke etterspurte dette. I min konsepttabell (se tabell 1) førte jeg opp søkeord som var relevant for problemstillingen min, dette strukturerte og organiserte søkene mine slik at resultatet traff bedre. (Helsebiblioteket.no; Nordtvedt et al., 2012, sitert i Thidemann, 2019, s. 83).

Tabell 1: konsepttabell

	Konsept 1(populasjon)	Konsept 2(intervensjon)	Konsept 3(outcome)
Fritekstord	Nonverbal language Using aided communication complex communication needs severe communication deficits Communication disabilities Communication disorder communication impairment Communicaton support needs Persons with disabilities Minimal verbal	AAC Aided communication Augmentative and alternative communication Communication intervention	Behavioural difficulties* Challenging behaviour* Behavioural problems*
Thesaurus-ord	Communication disorders / Therapy* (MeSH) Intellectual disability/disabilities (MeSH)	Communication(MeSH) Language (MeSH) Communication aids for disabled (MeSH) Augmentative and alternative communication systems (MeSH)	Quality of life (MeSH)

Jeg startet med å søke med søkeord som sto oppført i konsepttabellen, for å danne oversikt rundt eksisterende kunnskap. Jeg fant dermed noen gode artikler som ga meg aktuelle MeSH terms og søkeord, som ble oppført i tabellen. De gode artiklene kunne ikke brukes grunnet review eller lignende som forskningsmetode. Da bruk av artikler med slike metoder, vil det kun føre til gjengivelse av funn for tredje gang. Disse søkeordene ble utgangspunktet for videre søk. Jeg merket også at når jeg inkluderte søkeord rundt utfordrende atferd ble det mye dårligere relevans, dermed valgte jeg å gjennomføre et spesifikt søk for det på Cindahl til slutt. For å kunne inkludere artikkelen om utfordrende atferd (artikkel 5).

3.2 Eksklusjon og inklusjonskriterier

Etter de to første oversiktssøkene lå jeg merke til at det å ha for mye OR og alternative søkeord førte til for mye og irrelevante resultater. Ved å definere eksklusjon og inklusjonskriterier ville søkene videre gi mer hensiktsmessig resultat (Thidemann, 2019, s. 83). Jeg så etter nyere forskning, fagfelleverderte artikler av god kvalitet, et bredt spekter av forskningsmetode som ble brukt og et godt dekke geografisk. Å ha kriterier i forhold til kjønn, alder og grad av utviklingshemming ble sett på som irrelevant, da dette hadde begrenset resultatet. Inklusjonskriterier som ble brukt var fagfellevurdering, publisert de siste 10 årene og at hele artikkelen var tilgjengelig. Eksklusjonskriterier ble artikler som er mer enn 10 år gamle og artikler som bruker review som metode.

3.3 Søkehistorikk

For å holde oppgaven oversiktlig har jeg valgt å sette opp en tabell for å synliggjøre min søkehistorikk. Dette med hensikt for å skape mer flyt i oppgaven samt gjøre søkene oversiktlig for leser. Søkehistorikk vil nå komme som løpende tekst.

Tabell 2: Søkehistorikk

Søkedato	Søk nummer	Søkeord og ordkombinasjoner	Avgrensninger	Antall treff	Leste abstract	Leste artikler	Artikler inkludert
29.04.2023	1	nonverbal language OR using aided communication OR complex communication needs OR severe communication deficits OR communication disability OR communication difficulties AND aac OR aided communication OR augmentative and alternative communication AND behaviour difficulties OR challenging behaviour	Pubmed 2013-2023 Free fulltext	74,162	15	1	0
29.04.23	2	Nonverbal communication OR Language development disorders therapy* OR minimal verbal AND AAC OR	Pubmed 2013-2023	17	7	1	0

		augmentative and alternative communication					
05.05.23	3	Intellectual disability* OR Communication disorders OR Disabled persons AND Communication aids for disabled AND Quality of life	Pubmed 2013-2023	9	5	2	1
05.05.23	3	Intellectual disability* AND communication AND technology	Pubmed 2013-2023 Free full text	29	11	5	2
05.05.23	4	Specific language impairment OR communication disorder AND behavioural problems* OR behavioural difficulties* OR conduct problems	Pubmed 2013-2023 Free full text	22	6	1	1
07.05.23	5	Persons with disabilities OR Intellectual disability AND Challenging behavior	Cinahl 2018-2023 Peer reviewed Linked full text Europa: UK;Ireland	1480	10	3	1

3.4 Artikkelenes relevans

Gjennom å lese abstract som kort beskriver innholdet i en artikkel finner man fort ut om artikkelen er innenfor sitt tema. Jeg ønsket å belyse problemstillingen min med forskning fra ulike geografisk opprinnelse, og med ulike forskningsmetoder. For å finne relevante studier som ga et bredt utvalg artikler, valgte jeg å lese etter IMRaD. Tidsskrifter publiserer ofte kun vitenskapelige artikler som har en IMRaD-struktur (Thidemann, 2019, s. 67). Derfor vil det være gunstig å se etter artikler med introduksjon, metode, resultat, diskusjon og konklusjon som ulike avsnitt. Dette effektiviserte også søket, og gjorde det enklere å se om artiklene var relevant for min problemstilling (Thidemann, 2019, s. 68). Videre leste jeg artiklene grundig, gullet ut med markør det som var relevant for problemstillingen min og noterte tanker fortløpende.

Da jeg hadde fått oversikt over en del artikler ønsket jeg en kvalitetssikring, dermed brukte jeg sjekklister fra Helsebiblioteket (2016). Gjennom disse sjekklisene ble artiklene gjennomgått kritisk ved å se på relevans og hensiktsmessighet i forhold til problemstillingen min. Tre av fem artikler anvender en kombinasjon av kvalitative og kvantitative metoder, for å se igjennom disse har jeg også kombinert sjekklister. Artikkel

5 brukte også kvalitativ metode. For artikkel 4 ble sjekklister for tverrstudie brukt, og RCT siden studien har mye likhetstrekk ved RCT-metoden. (Helsebiblioteket, 2016).

Etter noen gjennomganger av artiklene, så hadde jeg dannet meg oversikt. Det viste seg da at to artikler var svært like. De hadde likt utvalg fra samme geografiske område og like hensikter med studien. Dette førte til at den eldste artikkelen ble trukket fra utvalget. Den nyere artikkelen (4) så mer ut til å ville utbrede utvalget og gi mer perspektiv til problemstillingen. Conti-Ramsden med kollegaer (artikkel 4) utdyper korrelasjonen mellom kommunikasjonsvansker og utfordrende atferd grundig, slik at den vil bli nødvendig for å ha rød tråd i oppgaven. Det må sies at artikkelen inkluderes selv om deltakerne i studien har språkforstyrrelser, uten utviklingshemming eksplisitt. Med dette tatt til betraktning er forskningsmetoden og studien allikevel så sterk at den beholdes i utvalget.

Artikkel 5 som poengter tidligere tar for seg utfordrende atferd, men inkluderer ikke noe rundt kommunikasjon og ASK. Det er grunnet studiens styrke rundt utfordrende atferd at den blir inkludert, og grunnet svakt dekke av utfordrende atferd i de andre artiklene.

3.5 Litteratormatrise

Litteratormatrise med utgangspunkt i eksempelet i Thidemann kommer i løpende tekst (2019) etter rekkefølgen fra funn i søkehistorikk. Her vil utvalget av artikler etter søkeprosessen presenteres.

Tabell 3: **Artikkel 1**

Full referanse	García, J. C., Díez, E., Wojcik, D. Z., & Santamaría, M. (2020). Communication Support Needs in Adults with Intellectual Disabilities and Its Relation to Quality of Life. <i>International Journal of Environmental Research and Public Health</i> , 17(20), 1-16. https://doi.org/10.3390/ijerph17207370
Hensikt	Artikkelen ville kartlegge kommunikasjonsprofilen til personer med utviklingshemming, for så å undersøke sammenheng mellom kommunikasjons kompetanse og kommunikasjonsstøtte opp mot dimensjoner ved livskvalitet.
Metode	En kombinasjon av kvalitative og kvantitative metoder. Forskerne gjennomførte intervju med helsearbeidere som kjente deltakerne i studien godt. Livskvalitet ble vurdert gjennom spørreskjema og standardiserte instrumenter.
Utvalg	281 voksne personer med utviklingshemming som medfører kommunikasjonsvansker, hvorav 134 var kvinner og 147 var menn. 182 av disse voksne ble identifisert med behov for kommunikasjonsstøtte. Utvalget ble innhentet fra fem heldøgnsomsorgsboliger, fire dagtilbud og fire tilrettelagte arbeidsplasser, alle under samme organisasjon.
Resultater	Gjennom studien viste flere tall at det å ha kommunikasjonsvansker virker negativt inn på flere dimensjoner ved livskvalitet, derav selvbestemmelse, emosjonell velvære, personlig utvikling og sosial inkludering. Det ble også klart at ASK vil ha en positiv effekt på livskvalitet. Regresjonsanalysen tydeliggjorde korrelasjonen mellom bedre språk og positive utslag på livskvalitet, spesielt ift. selvbestemmelse, mellommenneskelige relasjoner og sosial inkludering. Funksjonsnivå har noe negativt utslag på livskvaliteten. Studien viste også til at en lav prosentandel av med kommunikasjonsvansker bruke komplekse former for ASK og at tjenestene de mottar er dårligere utformet rundt deres kognitive virkning.
Kvalitetsvurdering	Styrker: Bruk av San Martin Scale som er tilpasset brukergruppen. Bruk av analytiske metoder som regresjonsanalyse og bootstrapping. Bruker både kvantitative og kvalitative forskningsmetoder, dette vil sikre pålitelige resultat. Noe som samlet sett sikrer artiklenes reliabilitet og validitet. Sammenligner gruppen med og uten kommunikasjonsvansker, som tydeliggjør effekten til ASK. Svakheter: Egen utarbeidet spørreskjema for å kartlegge kommunikasjonsprofil som kan svekke reliabiliteten da sjekklister/spørreskjemaet ikke er utprøvd tidligere. Tverrsnittsstudie gjør det vanskelig å konkludere med noe i forhold til årsakssammenheng.
Relevans	Understreker hvorfor ASK er et viktig hjelpemiddel i å øke livskvaliteten hos personer med utviklingshemming. Artikkelen belyser også sammenhengen mellom kognitiv funksjonsnedsettelse og kommunikasjon.
Etikk	Studien er regulert og godkjent i samarbeid mellom organisasjonen hvor deltakerne er hentet fra og Garcia. Prosedyrene i studien samsvarer med etiske standard fra Helsinki-erklæringen.

Tabell 4: **Artikkel 2**

Full referanse	Lancioni, G. E., Singh, N. N., O'Reilly, M. F., Sigafoos, J., Alberti, G., & Fiore, A. (2022). People with intellectual and multiple disabilities access leisure, communication, and daily activities via a new technology-aided program. <i>Frontiers in Psychology</i> , 13, 994416, 1-16 https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.994416
Hensikt	Lancioni med flere ønsket å se på hvordan introduksjon av smarttelefon og nettbrett kunne støttet personer med utviklingshemming sin deltakelse.
Metode	En kombinasjon av kvalitative og kvantitative metoder ble brukt. Vineland Adaptive behaviour Scales ble brukt for å måle deltakerens score i forhold til faktiske alder, mental alder, og sensoriske og motoriske funksjonsnedsettelse. Også ble ASK-bruken observert.
Utvalg	4 deltakere, hvorav 3 kvinner og 1 mann. Aldersspenn fra 28 til 59 år, og mental alder fra 3 år og 9 måneder til 5 år og 1 måned. Alle med moderat grad av utviklingshemming og med begrenset, men fungerende verbalt språk.
Resultater	Studien viste klare indikasjoner på at teknologien hadde stor effekt for alle fire deltakerne ved å sammenligne dataene før og etter teknologien ble introdusert. Teknologien var effektiv fordi den tillot deltakere å delta mer selvstendig i fritidsaktiviteter, ta telefonsamtaler, gjennomføre god bruk av teknologien, sette på sanger osv. Oppmuntring til bruk av teknologien var ikke nødvendig, og ved 98% av tilfellene orienterte deltakerne seg feilfritt gjennom teknologien. Generelt sett økte selvstendigheten, selvbestemmelsen hos deltakerne og teknologien avlastet behovet for hjelp.
Kvalitetsvurdering	Styrker: Vineland som er en etablert skala som underbygger reliabiliteten til artikkelen. Forskningsassistenter som gjennomførte studien var kjent med feltet og bruken av teknologiske hjelpemidler hos brukergruppen. En forsker som ikke deltok i selve observasjonsøktene, «reliability observer», deltok i dataregistreringen. Dette styrker artikkelens reliabilitet fordi det sikrer objektivitet i tolkingen av dataene. Svakheter: Få deltakere som gjør det vanskelig å generalisere resultatene, validiteten påvirkes også ved at resultatene kan ha andre årsakssammenhenger og reliabiliteten.
Relevans	Viser hvordan ASK kan fremme ønsket atferd og deltakelse.
Etikk	Studien er sett igjennom og godkjent av en etisk komite i Italia. Pårørende skrev under informert samtykke på vegne av deltakerne i studien.

Tabell 5: **Artikkel 3**

Full referanse	Stasolla, F., Caffò, A. O., Picucci, L., & Bosco, A. (2013). Assistive technology for promoting choice behaviors in three children with cerebral palsy and severe communication impairments. <i>Research in Developmental Disabilities</i> , 34(9), 2694–2700. https://doi.org/10.1016/j.ridd.2013.05.029
Hensikt	Forskerne ville se på bruk av ASK hos personer med CP som har kommunikasjonsvansker. De ønsket å se nærmere på hvordan ASK kan styrke selvbestemmelse, og hvordan teknologien kan virke inn på humøret.
Metode	Kombinerer kvalitativ metode, intervju av foreldre, og kvantitative metoder, ved observasjon og data innsamlet fra bruk av ASK med hodestyring med to forskningsassistenter til stede som regelmessig byttet rolle. Selve studien av ASK-bruken ble gjennomført i en ABAB-sekvens.
Utvalg	Tre barn fra Italia med cerebral parese på 6, 7 og 9 år, som har motoriske vansker, kommunikasjonsvansker og utviklingshemming.
Resultater	Igjennom observasjoner av tegn til lykke og antall riktige valg før bruk av ASK var betydelig lavere enn etter ASK ble tatt i bruk. Et av barna viste en økning på 44% første intervensjonsfase når det gjald tegn til lykke og 62% i andre intervensjonsfasen. De andre barna viste også lignende resultater. Oppsummert kan man se tydelige tegn til at ASK har positiv effekt på barnas selvbestemmelse og humør.
Kvalitetsvurdering	Styrker: bruk av ABAB-design som viser forskjellen på resultater før og etter ASK ble tatt i bruk. Ved at studien måler både valgfærd og humør vil det gi et bredere perspektiv på atferden hos deltakerne. Kombinerer kvalitative og kvantitative metoder, som vil styrke påliteligheten. Svakheter: få deltakere som gjør det vanskelig å generalisere resultatene.
Relevans	Personer med CP har ofte også en utviklingshemming diagnose som kan gjøre det relevant med å se hvordan bruk av teknologiske hjelpemidler (ASK) kan fremme selvbestemmelsen og beslutning hos individene opp mot livskvalitet.
Etikk	Informert samtykke underskrevet av foreldre til deltakerne.

Tabell 6: **Artikkel 4**

Full referanse	Conti-Ramsden, G., Mok, P. L. H., Pickles, A., & Durkin, K. (2013). Adolescents with a history of specific language impairment (SLI): Strengths and difficulties in social, emotional and behavioral functioning. <i>Research in Developmental Disabilities</i> , 34(11), 4161–4169. https://doi.org/10.1016/j.ridd.2013.08.043
Hensikt	Conti-Ramsden med kollegaer ønsket med denne studien å se nærmere på hvordan kommunikasjonsvansker virker inn på sosial, emosjonell og atferdsmessig fungering hos ungdommer. Med denne informasjonen ønsket forskerne å bidra i utviklingen av intervensjoner for ungdommer med språkforstyrrelser.
Metode	Kvantitativ tverrsnittsstudie som samlet datamateriale fra et tidspunkt. Studien har også elementer som ligner RCT siden det ble utført tester på to grupper, men deltakerne ble ikke tilfeldig utvalgt. Logistisk regresjonsanalyse av selvrapporterings skjema.
Utvalg	139 ungdommer med språkforstyrrelse og 124 16-åringer uten språkvansker fra samme utvalg som en tidligere studie fra Universitetet i Manchester.
Resultater	Studien viser at ungdommer med språkforstyrrelse scorete høyere på problematikk rundt hyperaktivitet, emosjonelle symptomer, atferdsproblematikk og relasjonsproblemer. Relasjonsproblemer var det området som ble forsket på hvor forskjellen mellom gruppene var tydeligst, med nesten 20% økning blant de med språkforstyrrelse. Reseptivt språk ga også tydelige utslag. Dårlig reseptivt språk korrelerte med utfordrende atferd.
Kvalitetsvurdering	Styrker: har kontrollgruppe, tar hensyn til kjønnsforskjell, inntekt og utdanningsnivå, bruk av standardiserte tester og etablert spørreskjema styrker reliabiliteten. Det ble gjennomført logistisk regresjonsanalyse på funnene av spørreskjema, noe som bygger opp under og validere funnene. Svakheter: Datainnsamling via spørreskjema som baseres på selvrapportering kan virke inn på validitet, men studien tok hensyn til eventuelle misforståelser og var oppmerksom rundt det. Fokuserte på utfordringer ved intervju punktet, ikke over tid. Geografisk begrenset utvalg som kan virke inn på om resultatene kan generaliseres.
Relevans	Artikkelen tydeliggjør sammenhengen mellom kommunikasjonsvansker og atferdsproblematikk, og kan bygge under behovet for ASK.
Etikk	Deltakere ble informert om studien og dens hensikt og skrev under et skriftlig og informert samtykke. Etisk godkjenning fra Universitetet i Manchester.

Tabell 7: **Artikkel 5**

Full referanse	Olivier-Pijpers, V. C., Cramm, J. M., & Nieboer, A. P. (2019). Influence of the organizational environment on challenging behaviour in people with intellectual disabilities: Professionals' views. <i>Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities</i> , 32(3), 610–621. https://doi.org/10.1111/jar.12555
Hensikt	Studien ønsket å se på sammenhengen mellom organisatoriske elementer og utfordrende atferd hos individer med utviklingshemming.
Metode	Studien brukte kvalitativ forskningsmetode, ved å gjennomføre intervju av helsepersonell og ledere som jobber i organisasjoner for personer med utviklingshemming. Forskerne brukte databasert teoriutvikling som utgangspunkt for studien ved å gjennomføre intervju og analysere innhentet data opp mot Bronfenbrenners økologiske teori.
Utvalg	Et utvalg av psykologer, avdelingsledere og ledere ved fire ulike organisasjoner for personer med utviklingshemming i Nederland. De fleste menn som bodde under disse organisasjonene var menn fra 18 til 60 år.
Resultater	<p>Resultatene blir presentert i form av modellen til Bronfenbrenner</p> <p>Hos personene: kan man se komplisert og utfordrende atferd i form av selvskading, aggresjon, uønsket seksuell atferd osv. Denne atferden fører ofte til utskiftninger i personalet og gruppesammensetningen.</p> <p>Mikrosystem: personalet føler seg engstelig som påvirker deres møte med den utfordrende atferden. Personalet forsøker likevel å se personen bak atferden og handle kontrollert og med selvtillit, og være oppmerksom på endringer.</p> <p>Mesosystem: Involvering av pårørende og familie i samarbeid om behandling av personene med utviklingshemming er ønskelig, men ikke alltid mulig. Studien trekker også fram viktigheten i at personalet skal føle seg trygg og ha rom for å kunne gjøre feil.</p> <p>Eksosystem: En sterk og tydelig visjon som kom fra organisasjonen samt felles verdier var viktig for å veilede praksisen. Sammen ble alle i organisasjonen viktige elementer i behandling av disse sårbare menneskene, gjennom å kunne lene seg på hverandre og utvise sammen en balanse mellom kontroll og tillit.</p> <p>Makrosystem: Finansiering av tjenestene setter begrensinger ift. budsjett. Media fremhever negative hendelser og putter tjenestene i et dårlig lys.</p>
Kvalitetsvurdering	<p>Styrker: bruk av sitater fra intervju som gir enda dypere innsikt i personalets opplevelser og perspektiver. Studien trekker fram dybden som kan ligge bak utfordrende atferd og gir et helhetlig perspektiv.</p> <p>Svakheter: geografisk og kjønns begrenset utvalg som kan vanskeliggjøre generaliseringen av funnene. Intervjuene er selvrapporтерingsbasert som kan ha negativ innvirkning på validitet i form av at det blir subjektivt. Ved å fokusere</p>

	forskningen opp mot Bronfenbrenner sin modell kan dette ha begrenset funn slik at enkelte tema kan ha blitt neglisjert.
Relevans	Viser hvordan omgivelser påvirker atferden til personer med utviklingshemming. Belyser hvilke faktorer som påvirker atferd og hvordan de kan håndteres.
Etikk	Ble ikke omfattet av Medical Research Involving Human Subjects Act.

3.6 Tematabell

Før jeg valgte å analysere artiklene dypere, satte jeg meg godt inn i teorien før videre analysering for å sikre meg fersk kunnskap inn i granskingsarbeidet. For videre analyse brukte jeg Aveyards tematiske analysemodell som utgangspunkt, men jeg gjorde min egen tolkning. For å identifisere tema gikk jeg gjennom artiklene, spesielt resultatdelene, med fargeblyanter for å markere ord knyttet opp til sentrale poeng. Bruk av farger klargjorde ulike tema. Rundt disse temaene satte jeg opp et tankekart for å systematisere prosessen enda bedre. Igjenom en dynamisk frem og tilbake prosess med artiklene og problemstillingen foran meg, og konsekvent notering av tanker underveis landet jeg på en rekke tema. Disse notatene og notering generelt under hele prosessen fra start til slutt, har ført til at mange viktige poeng kom med i oppgaven. For å visualisere aktuelle temaer som går igjen i artiklene presenteres de i en tematabell. (Aveyard, 2019 i Thidemann, 2019, s. 97-98).

Tabell 8: Tematabell

Tema	Artikkel 1	Artikkel 2	Artikkel 3	Artikkel 4	Artikkel 5
Kommunikasjon og ASK	X	X	X	X	
Selvbestemmelse	X	X	X		
Sosiale aspekter og miljø	X	X		X	X
Livskvalitet	X	X	X		X
Utfordrende atferd				X	X

Utvalget representerer artikler med bruk av ulike metoder, kombinasjoner av kvalitativ og kvantitative metoder, tverrsnittstudie med RCT-tilsvarende elementer og en databasert teoriutviklings kvalitativ studie. Et bredt geografisk utvalg av artikler med studier utover Europa, med Italia, Storbritannia og Nederland representert. Også er fokuset i artiklene og utvalget deltakere ulikt. Utvalget er både voksne, barn og ungdommer. I 4 av 5 artikler har deltakerne en utviklingshemming. Dette utvalget vil være et godt utgangspunkt for å besvare problemstillingen, hvordan ASK kan virke forebyggende mot utfordrende atferd for personer med utviklingshemming og en redusert eller manglende taleevne.

4 Resultat

Alle fem forskningsartikler er nå analysert, og resultatet kommer til å presenteres tematisk etter tematabellen (tabell 8) ovenfor.

4.1 Kommunikasjon og ASK

Viktigheten av kommunikasjon og effekten av ASK kommer tydelig fram i utvalget. Artikkel 1 poengterer hvordan mer komplekse kommunikasjonsformer vil bedre evnen for å uttrykke seg for utviklingshemmede, og Garcia et al. (2020) trekker også fram behovet

for støtte og opplæring rundt ASK. Artikkel 2 og 3 sine resultat underbygger hvordan ASK virker positivt inn på kommunikasjonsferdigheter, selvstendighet, selvbestemmelse og humør, spesielt lykke (Lancioni et al., 2022; Stasolla et al., 2013). Artikkel 4 sitt søkelys på kommunikasjonsvansker opp mot atferdsproblematikk, ser korrelasjoner mellom nedsatt kommunikasjonsferdigheter, spesielt reseptivt språk, og forhøyet score rundt unormal atferd (Conti-Ramsden et al., 2013). Artikkel 1-4 kommenterer på viktigheten av opplæring rundt ASK. Garcia et al. (2020) kommenterer behovet for tilrettelegging. Samme med Conti-Ramsden et al. (2013) som supplerer med å få frem hvordan kommunikasjonsstøtte viser seg å bidra til bedre sosial tilpasning og trivsel blant ungdommer med språkforstyrrelser.

4.2 Selvbestemmelse

Artikkel 1 viser hvordan deltakerne med utviklingshemming som trengte kommunikasjonsstøtte scoret lavere på selvbestemmelse, enn de som ikke trengte kommunikasjonsstøtte (Garcia et al., 2020). Tale og dialog, eller andre mer kompliserte kommunikasjonsformer, korrelerte med økning i selvbestemmelse. Samlet sett ga Garcia et al. (2020) indikasjoner på hvordan bedre kommunikasjonsferdigheter vil kunne styrke selvbestemmelsen. Artikkel 2 og 3 viste hvordan introduksjon og opplæring i ASK styrket beslutningsdyktigheten, selvstendigheten og ga større kontroll over egne handlinger og fritid (Lancioni et al., 2022; Stasolla et al., 2013).

4.3 Miljø og sosiale aspekter

I artikkel 1 erkjente forskerne at kommunikasjonsvansker vanskeliggjør deltakeres evne til å uttrykke seg og utveksle informasjon og kommunisere med omverden, inkludert venner og familie (Garcia et al., 2020). Tale og dialog, samt andre mer komplekse former for kommunikasjon hadde positiv effekt på sosial inkludering og mellommenneskelige relasjoner. Omsorgsmiljøet rundt disse studiedeltakerne hadde mye å si, hvordan de tilrettelegger for utvikling av kommunikasjon. Artikkel 2 presenterte hvordan ASK kan øke deltakelse i samfunnet og sosialt samvær generelt (Lancioni et al., 2022). Deltakerne deltok mer selvstendig i fritidsaktiviteter og telefonsamtaler, og generell bruk av teknologien, hvor man kunne bruke sosiale medie. Conti-Ramsden og kollegaer (2013) sine funn indikerte at kommunikasjonsvansker kan påvirke relasjonsbygging negativt. Generelt sett scoret gruppen med språkforstyrrelser høyere på atferdsproblemer, emosjonelle symptomer og relasjonsproblemer med jevnaldrende

Artikkel 5 tar mer for seg spesifikt miljøet rundt personer med utviklingshemming som utviser utfordrende atferd (Olivier-Pijpers et al., 2018). Olivier-Pijpers et al. (2018) poengterer viktigheten av å møte utfordrende atferd med selvtillit og ikke vise usikkerhet, selv om personalet ofte engster seg. Utfordrende atferd over tid førte til utskiftninger i personellgruppen rundt tjenestemottakerne, som trolig førte til en opplevelse av et utrygt, ustabil og diskontinuerlig omsorgsmiljø. Involvering av pårørende og familie vil være ønskelig for å få bedre tilnærming til atferden. Felles visjon og verdier i miljøet rundt deltakerne ble også fremhevet.

4.4 Livskvalitet

I Artikkel 1 fokuserte de studien mot ulike dimensjoner ved livskvalitet. Hos det totale utvalget var livskvaliteten generelt lavere enn befolkning generelt, men hos gruppen med kommunikasjonsvansker var livskvaliteten mål enda lavere (Garcia et al., 2020, s. 7). For å øke livskvaliteten hos gruppen ble forbedring av kommunikasjonen med hjelp av ASK, og individuelt tilpassete tjenester etter kognitiv fungering fremhevet som viktige faktorer.

Artikkel 2 og 3 viste hvordan bruk av ASK bedrer livskvalitet ved å ha positiv effekt på selvstendighet, beslutningsdyktighet, deltakelse, lykkeindeks osv. gjennom at ASK forbedrer kommunikasjonen og hva deltakerne klarte å uttrykke (Lancioni et al., 2022; Stasolla et al., 2013). Artikkel 4 supplerer med resultat som indikerer at gruppen med språkforstyrrelser sliter med relasjonsbygging, noe som vil påvirke deres følelse av tilhørighet og dermed også livskvalitet (Conti-Ramsden et al., 2013, s. 4165). Forskerne påpeker også virkningen av et bedre reseptivt språk på relasjoner, da dette vil øke forståelse og tolkning av sosiale interaksjoner og kommunikasjon. Artikkel 5 poengterer hvordan utfordrende atferd og personalets møte med den type atferd, pårørende sin rolle, organisatoriske faktorer og finansiering samt medieomtale virker inn på livskvaliteten til personer med utviklingshemming (Olivier-Pijpers et al., 2018).

4.5 Utfordrende atferd

Mens artikkel 4 tar for seg korrelasjonen mellom kommunikasjonsvansker og rapportering av unormal atferd, tar artikkel 5 for seg miljøets påvirkningskraft på utfordrende atferd (Olivier-Pijpers et al., 2018; Conti-Ramsden et al., 2013). Conti-Ramsden et al. (2013) viser til nedsatt reseptivt språk og lavere kognitiv kapasitet som utløsende faktorer. Bedre reseptivt språk hadde korrelasjon med lavere rapportering av emosjonelle symptomer. Viktigheten av å møte menneske bak den utfordrende atferden trekkes fram i artikkelen av Olivier-Pijpers et al. (2018, s. 614). Conti-Ramsden et al. (2013) indikerer også til et komplekst sett med faktorer bak utfordrende atferd, derav som et resultat av kommunikasjonsvansker og ulike miljøfaktorer.

5 Diskusjon

Resultatet skal nå drøftes opp mot teori for å besvare hvordan ASK kan virke forebyggende mot utfordrende atferd hos personer med utviklingshemming som har en redusert eller manglende taleevne. Før det ønsker jeg å presiseres at min forforståelse, erfaring og anerkjennelse av ASK kan ha preget min tolkning, selv om jeg har vært oppmerksom på dette gjennom hele prosessen. Et annet element er at det er en vesentlig likhet mellom teorien presentert i artiklene og teoridelen i denne oppgaven, noe som ytterligere styrker det teoretiske grunnlaget. Videre ønsker jeg i drøftingen å presentere et nyansert bilde av ASK og trekke tråder mellom teori og utvalg artikler.

5.1 Bedre kommunikasjonsevner

Bruk av ASK vil gi personer med utviklingshemming som har en redusert eller manglende taleevne mulighet til å uttrykke seg. Noe som forbedrer deres språkevner, både ekspressivt og reseptivt. Ved hjelp av symboler, tegnspråk, bilder, tekst og andre nonverbale metoder for kommunikasjon får gruppen ved hjelp av ASK kommunisert deres tanker, behov og ønsker (Rohrer-Baumgartner & Urnes, 2018, s. 290 Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2013, s. 8). Garcia et al. (2020, s. 10) så en korrelasjon mellom bedre kommunikasjonsevne og bedre livskvalitet. Spesielt mer avanserte kommunikasjonsformer som programvare, slik som Tobii (ASK), hadde betydelig effekt for livskvaliteten for gruppen med kommunikasjonsvansker. Conti-Ramsden et al (2013, s. 4165) viste til høyere rapportering for atferdsproblemer hos gruppen ungdommer med språkforstyrrelser, enn for de uten. Noe som kan indikere til en sammenheng mellom det å ikke få uttrykt seg og atferdsproblematikk. Dette kan si noe om viktigheten å få uttrykt tanker, behov og ønsker for denne gruppen, slik at frustrasjon ikke bygger seg opp og atferdsproblemer oppstår (NAKU, 2022, 11:08).

Selv om ASK bidrar til kommunikasjonsstøtte hos denne gruppen vil ASK også ha sine begrensinger. Da det ikke alltid kan erstatte et fullverdig talespråk. Lancioni et al. (2022, s. 4) beskriver teknologien som brukes i studien. Telefonen eller nettbrettene har forhåndsprogrammerte alternativer, noe som vil holde tilbake på spontanitet og begrense hva som er mulig å uttrykke. Teknologien forenkler språklig utfoldelse, med kun ord og ikke mulighet til å legge til toneleie. Mye av det samme gjelder for programvaren på datamaskin med mikrobryterstyring som ble brukt i studien av Stasolla et al. (2013, s. 2696). ASK vil selvsagt styrke og fremme språk, men har nok sine begrensninger, og kan nok aldri tilsvare et fullverdig språk (Stadskleiv, 2018, s. 259). ASK kan også være begrensende i form av at det er ikke lett å snakke om følelser fra før av, og vertfall ikke hos gruppen mennesker med en kognitiv funksjonsnedsettelse. Med forhåndsprogrammerte muligheter og en vanskelig tematikk som følelser vil nok ASK være bremsende på uttrykk av følelser. Allikevel er det slik at språket vil igjen understøtte regulering følelser og atferd (Rohrer-Baumgartner & Urnes, 2018, s. 289). Så selv med sine begrensinger kan et styrket språk ved hjelp av ASK med å redusere stress og irritasjon.

5.2 Økt selvstendighet

Selvstendigheten hos personer med utviklingshemming vil være begrenset av et hjelpebehov (Olivier-Pijpers et al., 2018). Garcia et al (2020) viderefører dette ved å trekke frem betydningen av tilrettelagt omsorgsmiljø rundt personer med kommunikasjonsvansker. Dette sier noe om viktigheten av å tilrettelegge helsehjelp i forhold til integriteten til tjenestemottakerne slik at de får utfolde seg (Pasient- og brukerrettighetsloven, 1999, §4A-1; St. Meld. nr. 8 (2022-2023), s. 20) ASK som vist igjennom Stasolla et al. (2013) økte selvstendigheten hos deltakerne, ved å redusere avhengigheten fra helsepersonell og andre gjennom å styrke selvbestemmelsen og beslutningsdyktigheten. Lancioni et al. (2022) sine resultater klaggjorde hvordan ASK førte til en tydelig økning i deltakelse på fritidsaktiviteter, og generelt bedret sosiale aspekter for deltakerne.. Samlet sett viste resultatene fra Stasolla et al. (2013) og Lancioni et al. (2022) at ASK ga deltakerne større kontroll over egne liv. Disse påstandene blir nok en gang understreket av hvordan selvbestemmelse har høy korrelasjon med en høyere evne til å kommunisere (Garcia et al., 2020, s. 8).

5.3 Bedre sosiale relasjoner

ASK øker muligheten for personer med utviklingshemming og danne samt opprettholde sosiale relasjoner. Lancioni et al. (2022) viser til hvordan ASK bidro til økt deltakelse på fritidsaktiviteter, deltakerne ringte flere nærpå personer og de ble mer kjent med teknologien slik at de kunne bruke den mer selvstendig i kommunikasjon med andre. Deltakerne i studien brukte også sosiale medier via teknologien som ble introdusert. Gjennom ASK får personer med utviklingshemmede uttrykt og gjøre seg forstått, noe som motvirker misforståelse og frustrasjon som igjen kan føre til atferdsvansker (Rohrer-Baumgartner & Urnes, 2018, s. 297). Her vil det oppstå et gap mellom hva som forstås og hva en kan uttrykke, sett opp mot gap-modellen (figur 1). Det er når man ikke føler seg forstått i sosiale sammenhenger, man kan føle på utenforskap slik som hos alle andre. Følelsen av utenforskap er frustrerende, og slike følelser blir ofte forsterket hos personer med utviklingshemming grunnet vansker med emosjonsregulering (NAKU, 2022, 0:57). I artikkel 5 trekkes viktigheten av felles visjon, verdier og grunnlag i helsepersonellet og ledelsen rundt disse menneskene fram (Olivier-Pijpers et al., 2018). Personalet er mye av livet til tjenestemottakerne, og en felles tilnærming som bidrar til trygge rammer vil være gunstig. Hvordan man møter disse menneskene og tjenestenes organisering vil ha mye å si. Ved å tilrettelegge miljøet bedre, slik som Olivier-Pijpers et

al. poengterer, med forutsigbare forventinger til samhandling og lavt stressnivå avler man godt miljø for utvikling (Rohrer-Baumgartner & Urnes, 2018, s. 298-299). Felles fokus på ASK og opplæring rundt dette i personalgruppen vil trolig gagne individene selv, men også personalet. Ved å bedre kommunikasjonen gjennom bedre samhandling, økt gjensidig forståelse mellom bruker og personal, vil også frustrasjon hos individet med kommunikasjonsvansker reduseres. Dette kan sees i sammenheng med forekomst av utfordrende atferd. Olivier-Pijpers et al. viser til hvordan personalgruppa engster seg i samhandling med personer som utviser utfordrende atferd, så ved å jobbe med ASK i fokus vil dette stresset bedres over tid (2018). Lancioni et al. støtter opp under dette ved å vise hvor støttende ASK er i sosiale settinger (2022).

Forskningen fra Garcia et al. (2020) viser til hvordan det å ha kommunikasjonsvansker reduserer evnen til å bygge relasjoner, bli inkludert i samfunnet og å ivareta rettigheter. Slike vansker kan føre til utfordrende atferd. Slike atferds utfordringer over tid kan resultere i hyppige utskiftninger av personell som gir omsorg, noe som skaper et utrygt og ustabil miljø for tjenestemottakerne (Olivier-Pijpers, 2018). Ved et slikt diskontinuerlig omsorgsmiljø rundt beboere vil utfordrende atferd fortsette, og livskvaliteten hos tjenestebudene vil være lav. Sett i sammenheng med utfordrende atferd og uro i personalgruppa, vil en samlet personalgruppe med et felles syn og tilnærming rundt utfordrende atferd, og et fokus på kommunikasjonsstøtte være viktig. Involvering av familie påpekes også som viktig. Det fremheves også betydningen av felles visjon og verdier i miljøet rundt deltakerne. ASK bidrar til bedre kommunikasjonssevner. Conti-Ramsden et al. (2013) finner korrelasjoner rundt reseptivt språk. Da det er trolig også pragmatisk språk, er en avgjørende faktor for utvikling av atferdsproblematikk. Det er også en sammenheng mellom kognitiv kapasitet og opplevelse av samt navigasjon i sosiale situasjoner for personer med kommunikasjonsvansker (Stadskleiv, 2018, s. 252). Derfor kan implementering av ASK bidra til å styrke sosiale relasjoner, redusere utfordrende atferd og skape et mer inkluderende og trygt omsorgsmiljø.

5.4 Økt deltakelse i samfunnet

Deltakelse i samfunnet ses på som en viktig faktor i et godt liv. Begrensede kommunikasjons muligheter vil påvirke relasjonsbygging, menneskerettigheter, inkludering og følelsesmessig velvære med at individet ikke får påvirket ved å ytre sitt indre (Garcia et al., 2020, s. 7). Stortingsmeldingen trekker fram viktigheten av å tilrettelegge slik at personer med utviklingshemming får formidlet sine interesser og dermed deltatt på lik linje med resten (St. Meld. nr. 8 (2022-2023), s. 19). Et eksempel på en slik tilrettelegging kan være bruken av ASK. ASK kan føre til mer selvstendighet som presisert lengre opp, noe som vil styrke individets forutsetninger. Med fokus på ASK blant personalet, og en anerkjennelse av ASK som en kommunikasjonsform på samfunnsbasis vil kunne senke samfunnets krav på sikt. Dette vil krympe gapet hvor utfordrende atferd oppstår, se figur 1, og dermed redusere forekomsten. En reduksjon i forekomsten av utfordrende atferd vil være en fordel på kortsikt og langsikt. Høye skuldre hos personalet vil bli senket, som fører til en mer avslappet innstilling i møte med brukerne. På langsikt vil dette gangne finansierings aspekter og samfunnet. Mindre sykmeldinger grunnet dårlig miljø og følelse av utrygghet på jobb. Mindre innleie-utgifter for kommunene. Mindre fokus på hvor utfordrende det er å jobbe med personer med utviklingshemming i media. Noe som kan indikere til at helse- og omsorgstjenestene ikke trenger å bli sett på som et krevende virke.

6 Konklusjon

Igjennom denne litteraturstudien har jeg funnet sterke bevis på at ASK og generelt kommunikasjonsstøtte hos personer med utviklingshemming som har en redusert eller manglende taleevne vil ha en forebyggende effekt mot utfordrende atferd.

Teoridelen fremhevet at utviklingshemmede har behov for individuell tilpasning, opplæring og støtte for å mestre hverdagen. Som helsepersonell skal man sikre tiltak for at mennesker med funksjonshemninger. Slik at de skal få utfolde seg på lik linje med alle andre mennesker uansett hvilken kommunikasjonsform (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2013, s. 18).

Med viktig lovverk i bunn og derav også ratifiseringen av CRPD i Norge har personer med utviklingshemming generelt, men også de med redusert eller manglende taleevne blitt synligere. Gruppens rettigheter blir også dermed mer debattert, men selve kommunikasjonen hos gruppen blir mindre nyansert og anerkjent. Noe forskningen også viser, som blir trukket fram lengre ned. Med denne oppgaven vil viktigheten av kommunikasjon for gruppen bli underbygget, i håp om å engasjere eventuelle lesere rundt tematikken. I det lange løp hadde en samfunnsmessig anerkjennelse av kommunikasjon hos personer med utviklingshemming vært gunstig. En anerkjennelse av ASK og kommunikasjon hos personer med utviklingshemming i samfunnet, og mer offentlige refleksjoner rundt hvordan man kan bruke kommunikasjon i møte med utfordrende atferd vil sette søkelys på dette i flere systemer. Dette fokuset vil da også bli økt innen familier og helse- og omsorgstjenestene samt deres organisatoriske faktorer.

Etter mitt litteratursøk har jeg sett tendenser til mer forskning rundt hvordan kommunikasjonsvansker og atferdsproblematikk henger sammen. I min studie ble det trukket tråder mellom artikler som belyste tematikken ulikt for å besvare problemstillingen. De siste årene ser forskningen på feltet til å ha bedret seg, men det er ofte forskning på ungdommer og barn. Denne gruppen er fortsatt under utvikling, dermed burde videre forskning også belyse voksnes og eldre sine fordeler med ASK opp mot utfordrende atferd. Da dette vil si noe om effekten av ASK også når utviklingen har stabilisert seg.

7 Referanseliste

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2013). *Konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne*. [Brosjyre].

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/sla/funk/konvensjon_web.pdf

Conti-Ramsden, G., Mok, P. L. H., Pickles, A., & Durkin, K. (2013). Adolescents with a history of specific language impairment (SLI): Strengths and difficulties in social, emotional and behavioral functioning. *Research in Developmental Disabilities*, 34(11), 4161–4169. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2013.08.043>

Emerson, E. (2001). *Challenging Behaviour: Analysis and Intervention in People with Severe Intellectual Disabilities* (2. utg.). Cambridge University Press; eBook Collection (EBSCOhost).

<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=142682&site=ehost-live&scope=site>

Fellesorganisasjonen (FO). (2019). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*. [Brosjyre].

<https://www.fo.no/getfile.php/1324847-1580893260/Bilder/FO%20mener/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>

- Gap-modell. (2023). [Figur]. Nasjonalt kompetansemiljø for utviklingshemming, NAKU. <https://naku.no/kunnskapsbanken/tvang-og-makt-utfordrende-atferd-og-%C3%A5rsak>
- García, J. C., Díez, E., Wojcik, D. Z., & Santamaría, M. (2020). Communication Support Needs in Adults with Intellectual Disabilities and Its Relation to Quality of Life. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(20), 1-16. <https://doi.org/10.3390/ijerph17207370>
- Helsebiblioteket (2016). Sjekkliste. Hentet 06.05.2023 fra <https://www.helsebiblioteket.no/innhold/artikler/kunnskapsbasert-praksis/kunnskapsbasertpraksis.no/4.kritisk-vurdering/4.1-sjekkliste>
- Helsebiblioteket. (2020). *Sjekkliste for vurdering av en kvalitativ studie*. Hentet 06.05.23 fra: <https://www.helsebiblioteket.no/innhold/artikler/kunnskapsbasert-praksis/kunnskapsbasertpraksis.no/4.kritisk-vurdering/4.1-sjekkliste>
- Helsebiblioteket. (2020). *Sjekkliste for vurdering av en randomisert kontrollert studie (RCT)*. Hentet 06.05.23 fra: <https://www.helsebiblioteket.no/innhold/artikler/kunnskapsbasert-praksis/kunnskapsbasertpraksis.no/4.kritisk-vurdering/4.1-sjekkliste>
- Helsepersonelloven (1999). *Lov om helsepersonell m.v.* (LOV-1999-07-02-64). Helse- og omsorgsdepartementet. <https://lovdata.no/lov/1999-07-02-64/§16>
- JBİ. (2020). *Checklist for analytical cross sectional studies*. Hentet 06.05.23 fra: <https://www.helsebiblioteket.no/innhold/artikler/kunnskapsbasert-praksis/kunnskapsbasertpraksis.no/4.kritisk-vurdering/4.1-sjekkliste>
- Lancioni, G. E., Singh, N. N., O'Reilly, M. F., Sigafoos, J., Alberti, G., & Fiore, A. (2022). People with intellectual and multiple disabilities access leisure, communication, and daily activities via a new technology-aided program. *Frontiers in Psychology*, 13, 994416, 1-16 <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.994416>
- Meld. St. 8 (2022-2023). *Menneskerettar for personar med utviklingshemming – Det handlar om å bli høyrst og sett*. Det kongelige kultur- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/3ea1c0ef367a44ee8d3597a04f86c8f7/nn-no/pdfs/stm202220230008000dddpdfs.pdf>
- Nasjonalt kompetansemiljø for utviklingshemming, NAKU. (2022, 6. april). *Utfordrende atferd* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=K4x5Uv9Nd1k&t=1s&ab_channel=NAKU
- Olivier-Pijpers, V. C., Cramm, J. M., & Nieboer, A. P. (2019). Influence of the organizational environment on challenging behaviour in people with intellectual disabilities: Professionals' views. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 32(3), 610–621. <https://doi.org/10.1111/jar.12555>
- Pasient- og brukerrrettighetsloven. (1999). *Lov om pasient- og brukerrrettigheter* (LOV-1999-07-02-63). Helse- og omsorgsdepartementet. <https://lovdata.no/lov/1999-07-02-63>
- Rohrer-Baumgartner, N. & Urnes, A-G. (2018). Språkforstyrrelser. . I A.-G Urnes (Red.), *Den Interaktive hjernen hos barn og unge: forståelse og tiltak ved nevroutviklingsforstyrrelser og nevropsykiatriske tilstander* (s. 289-302). Gyldendal akademisk.

Stadskleiv, K. (2018). Intellektuell funksjonsnedsettelse. I A.-G Urnes (Red.), *Den Interaktive hjernen hos barn og unge: forståelse og tiltak ved nevroutviklingsforstyrrelser og nevropsykiatriske tilstander* (s. 253-262). Gyldendal akademisk.

Stasolla, F., Caffò, A. O., Picucci, L., & Bosco, A. (2013). Assistive technology for promoting choice behaviors in three children with cerebral palsy and severe communication impairments. *Research in Developmental Disabilities*, 34(9), 2694–2700. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2013.05.029>

Thidemann, I.-J. (2019). *Bacheloroppgaven for sykepleierstudenter: Den lille motivasjonsboken i akademisk oppgaveskriving* (2. utg.). Universitetsforlaget.

Økologisk modell utviklet av Bronfenbrenner (1979, 1994, 1999); Bronfenbrenner and Morris (2006). (2018). [Figur]. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jar.12555#>

